

รายงานวิจัยเรื่อง

ศึกษาและพัฒนาการจัดการนวัตกรรมสุขภาพชุมชน

A Case study and Development of Community health Innovation management

นักวิจัย

นางสาวชลกร ภูสกุลสุข และ นางพนิตนาฏ วิสุทธีธรรม

ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนภาคใต้

จังหวัดนครศรีธรรมราช

ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

กระทรวงสาธารณสุข

กันยายน ๒๕๕๖

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๑๑-๑๘๘๔-๖

บทคัดย่อ

การวิจัยศึกษาและพัฒนากิจการนวัตกรรมการสุขภาพชุมชน มีวัตถุประสงค์คือ ๑) ศึกษา นวัตกรรมการสุขภาพชุมชนในมิติด้านกระบวนการ (การบริหารจัดการ) รูปแบบบริการ และผลผลิต ของศูนย์เรียนรู้/โรงเรียนนวัตกรรมการสุขภาพชุมชน (รณ.สช.) และ ๒) ส่งเสริมกระบวนการพัฒนา นวัตกรรมการสุขภาพชุมชนให้ดำรงอยู่และขยายผล

วิธีการศึกษาครั้งนี้โดยใช้วิธีการประเมินเพื่อพัฒนาโดยการถอดบทเรียนในพื้นที่เป้าหมาย ตำบลจัดการสุขภาพปีงบประมาณ ๒๕๕๕ ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือการประเมินตนเอง แนวประเด็นการสนทนากลุ่ม การสอบถาม และสัมภาษณ์ โดยมีเวทีประชุม ตั้งวงคุยอย่างมีส่วนร่วม และเวทีถอดบทเรียนในตำบลเป้าหมายจำนวน ๙๕ ตำบล เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีม วิจัยและทีมนักจัดการนวัตกรรมการสุขภาพชุมชนในตำบลเป้าหมาย

ผลการศึกษาพบว่า มีนวัตกรรมการสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพเป้าหมายที่ได้ศึกษารวมทั้งหมด ๒๑๔ เรื่อง ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์และจัดกลุ่มเรื่องแยกตามประเภทนวัตกรรมการสุขภาพชุมชน และวิเคราะห์คุณลักษณะนวัตกรรมการสุขภาพชุมชนตามวัตถุประสงค์ เป็นดังนี้

๑. จำนวนเรื่องของนวัตกรรมการสุขภาพชุมชนแต่ละประเภทในตำบลจัดการสุขภาพเป้าหมาย ปีงบประมาณ ๒๕๕๕ เรียงจำนวนตามลำดับ ประกอบด้วย

- ๑.๑ นวัตกรรมด้านผลผลิต มีอยู่จำนวน ๙๐ เรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๐๖
- ๑.๒ นวัตกรรมด้านกระบวนการ (บริหารจัดการ) มีจำนวน ๘๑ เรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘๕
- ๑.๓ นวัตกรรมด้านบริการ มีจำนวน ๔๓ เรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐๙

๒. วิเคราะห์คุณลักษณะนวัตกรรมการสุขภาพชุมชนในมิติการใช้ประโยชน์ตาม วัตถุประสงค์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ ๖ ด้าน ดังนี้

- ๒.๑ ด้านการส่งเสริมสุขภาพชุมชน มีจำนวน ๗๐ เรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๗๑
- ๒.๒ ด้านการบริการตรวจรักษาและฟื้นฟูสุขภาพเบื้องต้น มีจำนวน ๕๑ เรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๘๓
- ๒.๓ ด้านการพัฒนาไกลและชุมชนจัดการสุขภาพเข้มแข็ง มีจำนวน ๓๘ เรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗๖
- ๒.๔ ด้านการป้องกันและควบคุมโรค มีจำนวน ๓๕ เรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓๖
- ๒.๕ ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค มีจำนวน ๑๒ เรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๑
- ๒.๖ ด้านการจัดการสุขภาพภิบาล และสิ่งแวดล้อม มีจำนวน ๘ เรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๓.๗๔

๓. ข้อเสนอแนะตอนนโยบาย (สนับสนุนทุกระดับ)

๓.๑. ประเด็นเรื่องนวัตกรรมสุขภาพชุมชน เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และมีศักยภาพภาพในการสื่อสารให้เกิดพลังความร่วมมือทางสังคมและชุมชน กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดแรงขับและแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้ในระดับปัจเจกกลุ่ม และสังคม ภาครัฐนโยบายจึงควรให้การสนับสนุน แผนกระบวนการบริหารจัดการด้วยการริเริ่มให้มีการคิดค้นนวัตกรรมที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ หรือ เป็นเครื่องมือ ที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารด้วยรูปแบบที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการแผนงานและโครงการในแต่ละระดับเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กร หน่วยงาน และชุมชนให้สามารถดำเนินงานภายใต้การมีแนวความคิดด้านยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และการจัดการให้เกิดภาคีความร่วมมือซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ที่ได้บูรณาการร่วมกันไปสู่เป้าหมาย

๓.๒ ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีกระบวนการจัดการทำเนียบนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในระดับท้องถิ่นสู่ระดับจังหวัด และภูมิภาค และเผยแพร่สู่กว้างเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ในระดับชาติ และก้าวไปสู่สังคมที่มีการสื่อสารทำเนียบนวัตกรรมสุขภาพชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้สนใจ และเป็นสื่อส่งเสริมให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลเหล่านี้ นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ภายใต้บริบทปัจเจกบุคคล องค์กร / หน่วยงาน และสถาบัน และร่วมสร้างสรรค์มิติการพัฒนาต่อเนื่อง

๔. ข้อเสนอต่อ ระดับพื้นที่ (ตำบลเป้าหมาย)

๔.๑ พัฒนาความเข้มแข็ง ทีมนักจัดการนวัตกรรมสุขภาพชุมชนให้มีสมรรถนะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้เป็นเครื่องมือการพัฒนาตนเอง กลุ่ม หน่วยงาน สถาบัน และชุมชนที่อาศัยให้เกิดความมีสุขภาพดี และก้าวนำไปสู่สุขภาวะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกระดับ

๔.๒. วางแผน และพัฒนากลไกการจัดการนวัตกรรมสุขภาพชุมชนด้วยมีแผนงานด้านนี้รองรับชัดเจน โดยไม่ละเลยวาระของการประเมินและพัฒนานวัตกรรมสุขภาพชุมชนในทุกประเภท

๔.๓ ส่งเสริมให้ทุกโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่พัฒนานวัตกรรมสุขภาพชุมชนทั้งด้านบริหารจัดการ งานบริการ และการดูแลสุขภาพตนเองของประชาชนในชุมชน

๔.๔ ส่งเสริมให้มีการประเมินและศึกษาวิจัยนวัตกรรมสุขภาพชุมชน โดยทีมนักจัดการสุขภาพในระดับตำบล เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นตนเอง และสืบทอดสู่คนรุ่นใหม่ต่อไป

กิจกรรมประกาศ

ผลการศึกษาโครงการศึกษาและพัฒนาการจัดการนวัตกรรมสุขภาพชุมชน ได้ดำเนินการผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายสุขภาพภาคประชาชน ตำบลจัดการสุขภาพเป้าหมายปีงบประมาณ ๒๕๕๖ ในพื้นที่ของ ๙ จังหวัดภาคใต้ตอนบน จำนวน ๙๕ ตำบล

ในนามของผู้วิจัย ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช ขอขอบพระคุณผู้รับผิดชอบงานสุขภาพภาคประชาชนในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป้าหมายทุกท่าน ตลอดจนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ได้ร่วมประสานงานให้เกิดความร่วมมือและเสริมพลังด้านแนวความคิด และถ่ายทอดประสบการณ์ในการจัดการความรู้นวัตกรรมสุขภาพชุมชนของพื้นที่ตนเอง ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ ทำเนียบนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่มีเสน่ห์ด้านการจัดการรังสรรค์ให้เกิดผลงานอย่างเป็นรูปธรรม มีคุณค่าสถิตอยู่ในชุมชนและมีคุณประโยชน์ในการนำไปใช้ นวัตกรรมที่ได้ศึกษาคั้งนี้เป็นมรดกของชุมชนด้านการจัดการสุขภาพที่พึ่งตนเองได้ ควรแก่การเรียนรู้ เผยแพร่ และสืบทอดสู่คนรุ่นใหม่ให้ได้ตระหนักเพื่อพัฒนานวัตกรรมสุขภาพชุมชนให้ทันสมัยและเกิดความยั่งยืนสืบไป

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน จังหวัดนครศรีธรรมราช และทีมนักวิชาการที่ได้ให้การสนับสนุน เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการปฏิบัติงานวิจัยในพื้นที่เป้าหมาย และได้รับข้อแลกเปลี่ยนทางวิชาการที่เกิดประโยชน์ในการออกแบบแนวทางการดำเนินงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

คณะผู้วิจัย

กันยายน ๒๕๕๖

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อ.....	(๑)
กิจกรรมประกาศ.....	(๓)
สารบัญ.....	(๔)
รายการตาราง.....	(๖)
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๒
๓. ขอบเขตการวิจัย / พื้นที่เป้าหมาย / กลุ่มเป้าหมาย.....	๓
๔. นิยามศัพท์.....	๓
๕. ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย	๔
๖. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๑. แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมสุขภาพชุมชน.....	๖
๒. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการนวัตกรรมสุขภาพชุมชน.....	๑๒
๓. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมสุขภาพชุมชน.....	๒๐
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีการวิจัย.....	๒๗
๑. รูปแบบการวิจัย.....	๒๗
๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๒๗
๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๒๗
๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๒๘
๕. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๓๐
๖. การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล.....	๓๐
๗. ระยะเวลาในการดำเนินการ.....	๓๐
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๓๒
๑. ผลการศึกษาสถานการณ์พัฒนาตำบลจัดการสุขภาพดี วิสาหกิจชุมชน.....	๓๒
๒. ผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชน.....	๔๑
๓. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมสุขภาพชุมชน.....	๕๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย.....	๘๐

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๑. สรุปผลการศึกษา.....	๘๐
๒. อภิปรายผล.....	๘๐
๓. ข้อเสนอแนะ.....	๘๔
บรรณานุกรม.....	๘๖
ภาคผนวก.....	๘๘
๑. นวัตกรรมสุขภาพชุมชนรายตำบลเป้าหมาย.....	๘๙
๒. ภาพกิจกรรม / กระบวนการหลัก.....	๙๒
๓. โครงการวิจัย.....	๑๑๑
๔. เครื่องมือในการศึกษาวิจัย.....	๑๑๗
๕. รายชื่อทีมสนับสนุนโครงการวิจัย.....	๑๔๑
๖. ทะเบียนศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมสุขภาพชุมชน.....	๑๔๗

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
๑.๑ แสดงผลการประเมินตนเองตำบลจัดการสุขภาพดีวิสาหกิจชุมชนยั่งยืน ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ จังหวัดชุมพร.....	๓๒
๑.๒ แสดงผลการประเมินตนเองตำบลจัดการสุขภาพดีวิสาหกิจชุมชนยั่งยืน ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	๓๓
๑.๓ แสดงผลการประเมินตนเองตำบลจัดการสุขภาพดีวิสาหกิจชุมชนยั่งยืน ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	๓๔
๑.๔ แสดงผลการประเมินตนเองตำบลจัดการสุขภาพดีวิสาหกิจชุมชนยั่งยืน ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ จังหวัดพัทลุง.....	๓๕
๑.๕ แสดงผลการประเมินตนเองตำบลจัดการสุขภาพดีวิสาหกิจชุมชนยั่งยืน ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ จังหวัดกระบี่.....	๓๖
๑.๖ แสดงผลการประเมินตนเองตำบลจัดการสุขภาพดีวิสาหกิจชุมชนยั่งยืน ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ จังหวัดพังงา.....	๓๗
๑.๗ แสดงผลการประเมินตนเองตำบลจัดการสุขภาพดีวิสาหกิจชุมชนยั่งยืน ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ จังหวัดภูเก็ต.....	๓๘
๑.๘ แสดงผลการประเมินตนเองตำบลจัดการสุขภาพดีวิสาหกิจชุมชนยั่งยืน ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ จังหวัดระนอง.....	๓๘
๑.๙ แสดงผลการประเมินตนเองตำบลจัดการสุขภาพดีวิสาหกิจชุมชนยั่งยืน ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ จังหวัดตรัง.....	๓๙
๑.๑๐ แสดงผลการประเมินตนเองตำบลจัดการสุขภาพดีวิสาหกิจชุมชนยั่งยืน ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ ภาพรวม.....	๔๐
๒.๑ แสดงผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพ จังหวัดชุมพร.....	๔๑
๒.๒ แสดงผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพ จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	๔๒
๒.๓ แสดงผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพ จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	๔๔
๒.๔ แสดงผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพ จังหวัดพัทลุง.....	๔๗
๒.๕ แสดงผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพ จังหวัดกระบี่.....	๔๘

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
๒.๖	แสดงผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพ จังหวัดพังงา.....	๕๐
๒.๗	แสดงผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพ จังหวัดภูเก็ต.....	๕๑
๒.๘	แสดงผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพ จังหวัดระนอง.....	๕๒
๒.๙	แสดงผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพ จังหวัดตรัง.....	๕๔
๒.๑๐	แสดงผลการศึกษาและประเมินนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในตำบลจัดการสุขภาพ ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖ ภาพรวม.....	๕๕

รายการแผนภาพ

แผน		หน้า
๑	การผสมผสานแนวคิดของการพัฒนาต้องการนวัตกรรม	๑๐
๒	ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆของยุทธศาสตร์	๑๑
๓	วงจรการพัฒนาบทบาทประชาชน	๑๗
๔	การสื่อสารกับการรับนวัตกรรม	๒๐
๕	แสดงประเภทนวัตกรรมสุขภาพชุมชน.....	๘๑
๖	แสดงคุณลักษณะนวัตกรรมสุขภาพชุมชนในมิติการใช้ประโยชน์.....	๘๒